

УДК 378

Карина Саф'ян

Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID ID 0000-0002-6977-9847

Олег Цись

Криворізький державний педагогічний університет
ORCID ID 0000-0003-1496-1331

Ірина Серьогіна

Криворізький державний педагогічний університет
ORCID ID 0000-0001-8990-0694
DOI 10.21439/2312-5993/2023.02/011-020

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті розглянуто питання формування індивідуального стилю діяльності викладача сфери обслуговування у процесі професійної підготовки. Стрімкі зміни у соціальній, економічній, освітній політиці, потребують модернізації й оптимізації системи професійної підготовки педагогічних кадрів, наближення стандартів української освіти до європейських. Формування індивідуального стилю діяльності є важливим завданням професійної освіти, оскільки воно тісно пов'язане з розвитком професійних здібностей, комунікативних вмінь, іміджем. Визначено поняття «індивідуальний стиль», «викладач сфери обслуговування». Показано впровадження в освітній процес педагогічного університету інтерактивних технологій, що сприяють формуванню індивідуального стилю викладача сфери обслуговування. Індивідуальний стиль діяльності розглядається як інтегральна система, що включає в себе: засоби, прийоми, навички, методи, способи виконання тієї чи іншої діяльності.

Ключові слова: індивідуальний стиль, професійна підготовка, стиль діяльності, сфера обслуговування, майбутній викладач, імідж, здобувач освіти, інтерактивні технології.

Постановка проблеми. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті зазначено, що головною метою української системи освіти є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України, формування покоління, здатного створювати й розвивати цінності громадянського суспільства. Стрімкі зміни у соціальній, економічній, освітній політиці, потребують модернізації й оптимізації системи професійної підготовки педагогічних кадрів, наближення стандартів української освіти до європейських є запорукою подальших перетворень. Індивідуальний стиль діяльності є головним фактором та узагальненим показником професійної компетентності, а також метою подальшого професійного самовдосконалення майбутнього фахівця.

Науково-педагогічний інтерес до обраної теми зумовлений суперечністю між вираховуванням своєї індивідуальності як

об'єктивної умови діяльності і відповідно до них організувати свою діяльність та невмінням використовувати систему взаємозв'язаних прийомів, форм і методів організації освітнього процесу.

Формування індивідуального стилю діяльності є важливим завданням професійної освіти, оскільки воно тісно пов'язане з розвитком професійних здібностей, комунікативних вмінь, іміджем.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз вітчизняної психолого-педагогічної літератури, дисертаційних досліджень, що з'явилися останнім часом, свідчить про постійну увагу до питань із формування індивідуального стилю у таких галузях, як педагогіка, психологія, філософія, зокрема, розкрито такі проблеми: у філософському (А. Адлер, Ю. Габермас, Л. Дорфман, М. Каган, І. Мерлін, О. Устюгова, Е. Фромм та ін.), культурологічному (Л. Баткін, Ж. Бюффон, Р. Пірс, О. Шпенглер та ін.), психологічному (А. Адлер, Г. Віткін, Є. Климов, В. Мерлін, Г. Олпорт, Ю. Самарін, В. Толочек та ін.) контекстах; стилі педагогічного спілкування (О. Бодальов, Л. Братченко, В. Кан-Калик, О. Киричук, Л. Криволап, А. Мудрик, Г. П'янкова, Р. Шакуров та ін.); індивідуальні стилі діяльності (Є. Ільїн, Л. Макарова, А. Лібін, О. Отич, О. Пехота, Б. Теплов та ін.); підготовки майбутніх фахівців розглядали (А. Вербицький, І. Дичківська, Н. Нічкало, А. Панфілова, Л. Савченко, С. Сисоєва та ін.).

Мета статті: визначити, що індивідуальний стиль діяльності майбутнього викладача сфери обслуговування у процесі професійної підготовки, обумовлений його індивідуально-психологічним розвитком та вихованням. Визначити соціальний запит на підготовку майбутніх викладачів сфери обслуговування та реальною практикою їхньої підготовки в закладах вищої освіти.

Завдання статті: 1) визначення понять «індивідуальний стиль», «викладач сфери обслуговування» у науковій літературі; 2) впровадження у освітній процес педагогічного університету інтерактивних технологій, що сприяють формуванню індивідуального стилю викладача сфери обслуговування.

Методи дослідження. Для розв'язання завдань дослідження використано теоретичні методи: аналіз (ретроспективний, порівняльний) психолого-педагогічної літератури та узагальнення й класифікації наукових даних у філософських, психолого-педагогічних, навчально-методичних джерелах для з'ясування стану й теоретичного обґрунтування ключових понять і категорій дослідження, підготовки майбутніх викладачів сфери обслуговування до формування

індивідуального стилю; емпіричні методи – для вивчення стану якості освітніх послуг майбутніх фахівців застосовано діагностичні (анкетування, опитування, тестування) для визначення підсумків успішності, застосовувались визначені критерії. Для діагностування запровадження моніторингу в закладах освіти проводилось анкетування серед 22 викладачів, мета анкети: перевірка застосування мультимедійних презентацій на заняттях зі студентами з ціллю визначення формування індивідуального стилю, анкета містила питання, які розкривали: регулярність застосування контролю, самостійність виконання завдань, методичні комплекси для допомоги як викладачам, так і студентами. Розроблена анкета є авторською.

Виклад основного матеріалу. Сьогодення вимагає нових підходів до розуміння особистості майбутнього викладача професійної освіти. Аналіз різноманітних вітчизняних досліджень щодо трактування поняття індивідуального стилю, дозволив систематизувати їх за загальними концепціями. Означені підходи умовно поділено на дві групи.

Перша група стверджує (Б. Теплов [5]), що стиль це особливості нервової системи та особистісні характеристики, успішне виконання діяльності залежить від здібностей людини.

Друга група підходів розглядає (В. Мерлін [2], Є. Клімов) стиль у межах опису людської діяльності з погляду характеристики способу її здійснення як сукупності компонентів діяльності. Успішність діяльності виступає ознакою сформованості стилю, а неуспішність – ознакою стихійно сформованого та типологічно неадекватного стилю.

Так, у психології (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, О. Асмолов, О. Ковальов, С.Рубінштейн, А. Петровський та ін.) під індивідуальністю розуміють, людину, яка характеризується через її соціально-значущі відмінності від інших людей; як унікальне своєрідне поєднання психічних особливостей людини, що відрізняє її від інших. Науковець В. Мерлін [2] зазначив, що стиль – це особистісне утворення, яке пізно формується, він спирається на вже сформовані індивідуальні й особистісні властивості, пов'язуючи їх у єдине ціле. На думку Є. Ільїна, стиль діяльності правильніше визначати як систему способів здійснення тактики виконання роботи, а не як способи виконання певної дії. Визначаючи стиль діяльності, не варто пов'язувати з ним успішність виконання діяльності: відношення між стилем і успішністю діяльності складні, і можливі варіанти.

Індивідуальний стиль педагогічної діяльності за своєю сутністю не може бути спонтанним. Ми підтримуємо думку, що індивідуальний стиль діяльності є інтегральним (Є. Васильєва, А. Загв'язінський, І. Зимня, І. Ісаєв, А. Міщенко, В. Мерлін, Л. Пермінова, Л. Подимова, В. Сластьонін, Т. Тамбовцева, В. Чудновський та інші дослідники).

Отже, індивідуальний стиль діяльності розглядається як інтегральна система, що включає в себе: засоби, прийоми, навички, методи, способів виконання тієї чи іншої діяльності. Це дозволяє особистостям з різними індивідуально-типологічними особливостями нервової системи, досягати ефективності при виконанні професійної діяльності різними способами (Пісна, Савченко, 2018).

Успішність педагогічної діяльності багато в чому визначається особливостями індивідуальності викладача, його неповторності, самобутності особистості. Процес індивідуалізації педагогічної діяльності виражається на рівні індивідуальних відмінностей та індивідуального стилю діяльності фахівця.

З метою виявлення відношення викладачів до використання індивідуального стилю професійної діяльності зі спеціальності сфера обслуговування, ми провели анкетування, яке включало такі питання:

1. Що означає поняття «індивідуальний стиль діяльності»?
2. Які Ви використовуєте методики індивідуального стилю у професійної діяльності?
3. Чи вважаєте Ви за необхідне враховувати індивідуальні особливості кожного студента на заняттях з професійного спрямування?
4. Чи застосовуєте Ви індивідуальний стиль спілкування заняттях? Якими засобами?
5. Чи дотримуєтесь Ви думки, що використання індивідуального стилю спілкування може значно покращити якість знань студентів з предмету?

Результати дослідження показали, що більшість викладачів вважають індивідуальний стиль спілкування необхідним при підготовці фахівця сфери готельно-ресторанних послуг, але на практиці застосовують мало.

- 39% викладачів, які брали участь в анкетуванні, не вважають за необхідність використовувати індивідуальний стиль спілкування на заняттях за браком певних знань та можливостей.

- 61% індивідуальний стиль професійної діяльності на заняттях здійснюється дуже рідко і не має на меті підвищення власного стилю діяльності студентів.

З метою вивчення пізнавальних інтересів та з'ясування ставлення студентів до навчання, зокрема до занять зі студентами спеціальності (сфера обслуговування) проводили анкетування. У ньому взяли участь студенти з 1 по 3 курс, їм були поставлені такі запитання:

- Чи подобається вам навчатися?
- Чи подобаються вам заняття з готельно-ресторанного господарства?
- Використовують викладачі інтерактивні форми навчання?
- Які заняття ви із задоволенням відвідуєте?
- Чи важко вам готуватися до занять з готельно-ресторанного бізнесу?

Результати показали, що 18% опитаних студентів не мають інтересу до навчання, пояснюючи це тим, що заняття зі сфери обслуговування проходять нецікаво, нудно, одноманітні.

Опитування дало змогу зробити висновок, що більшості студентів до вподоби такі заняття з ресторанно-готельного бізнесу, на яких їм цікаво, якщо вони проведені у незвичайній формі. Студенти відповіли, що лише 38% викладачів вдаються до інтерактивних форм навчання.

Під час експерименту вивчався досвід роботи викладачів Криворізького державного педагогічного університету, а також проводилось опитування викладачів, які саме інтерактивні форми навчання вони впроваджують у навчальний процес.

Таблиця 1

Використання інтерактивних форм навчання у КДПУ

№ п/п	Форми навчання	%
1	Заняття «Мандрівка кращими ресторанами світу»	11
2	Ділова, імітаційна-рольова гра «Організаційні і соціальні інноваційні процеси у готельному господарстві»	3
3	Проекти «Інноваційні процеси в індустрії гостинності»	12
4	Прес-конференція «Аутсорсинг персоналу», «Сучасні фрилансери».	8
5	Гра «Сучасні тенденції розширення інфраструктури закладів ресторанного господарства»	7
6	Конкурси «Батл: цікава кулінарія»	5
7	Традиційне заняття	54

Згідно таблиці, викладачі частіше застосовують традиційні форми навчання, а інтерактивні використовують в недостатній кількості. Недостатня кількість уваги приділяється різноманітним конкурсам.

Викладачам більше уваги треба приділяти роботі з розвитку пізнавальних інтересів з такого напрямку, як проблемний виклад знань, виконанню студентами самостійних завдань, використанню дидактичних, ділових, рольових ігор.

Аналіз спостережень показав, що викладачі мало та не завжди вчасно використовують діалоги, проекти, веб-квести, тощо. Через те, у студентів переважає низький та середній рівень інтересу до професійної освіти; низький рівень пізнавального інтересу до предмету; переважають задовільні і незадовільні оцінки.

Процес спілкування, який в системі повсякденної взаємодії відбувається сам собою, викликає певні труднощі. Це, в першу чергу, пов'язано з тим, що в студентів недостатньо розвинуті комунікативні вміння, вони не знають структури й законів спілкування. Наші спостереження показали, що в основному домінує низький рівень спілкування студентів тому, що викладачі не вважають індивідуальний стиль діяльності важливим засобом підвищення інтересу з предмету.

Експериментальна методика формування індивідуального стилю діяльності майбутніх викладачів сфери обслуговування засобами інтеграції складається з трьох етапів.

I. Початковий. Елементарні завдання для студентів 1-3 курсу, під час вивчення дисциплін: «Технології організації готельного і ресторанного господарства», «Економіка та маркетинг підприємств сфери послуг».

II. Творчій. Завдання середньої важкості для студентів 3-4 курсу з дисципліни «Технологічне обладнання закладів готельного і ресторанного господарства», «Професійна педагогіка».

III. Рефлексивний. Важкі завдання для студентів 3-4 курсу під час вивчення дисципліни «Проектування та моделювання підприємств готельно-ресторанного господарства», «Основи товарознавства в галузі».

Наведемо приклади.

Завдання 1. Ресторатори поступово відмовляються від елітної публіки і переходять на масові формати. Про це свідчать дані статистики, підтверджені оцінками експертів. Більше того, прагнучи максимально задовольнити потреби відвідувачів в умовах кризи, ресторатори

поступово переходять на знову вироблений власний формат, який не вписується у загальноприйнятую класифікацію підприємств ресторанного сегменту. Доповніть таблицю закладами ресторанного типу.

Характеристика формату закладів ресторанного господарства

№ з/п	Назва закладу ресторанного господарства	Формат	Відмінності
1	ресторан	«Fast Casual»	Значення цього формату «швидкий і демократичний», є найбільш перспективним в Америці, Європі та в Україні
2	ресторан	«FineDining»	Цей заклад преміум класу з більшістю переваг: інтер'єр, створений кращими дизайнерами, професійний персонал, відмінна кухня, велике різноманітне меню, наявність винної карти з асортиментом елітних вин
3			
4			

Завдання 2. Сучасні тенденції розширення інфраструктури закладів ресторанного господарства. Розвиток обслуговування споживачів за методом «кейтерингу». Складіть бізнес-план обслуговування споживачів із залів закладів харчування до робочих місць(офіси, установи), місць відпочинку, місць святкування ювілеїв та інших подій.

Завдання 3. Розробіть ланцюги на ринку ресторанної індустрії.

Обиріть стратегію і практику поведінки на ринку ресторанного господарства. Можливість додання своєму бізнесу неповторних рис, іміджу, створення оригінального меню, високого рівня сервісу.

Завдання 4. Для відкриття ресторану потрібно...

А) місце знаходження майбутнього ресторану.

Б) вибір концепції (ідеї).

Ще що?

Завдання 5. Для створення рентабельного підприємства необхідно провести фінансові розрахунки, включивши до бюджету витрати на устаткування, меблі для залу і бару, продукти, оренду приміщень, рекламу, виготовлення вивіски. Підготуйте презентацію свого ресторану.

Завдання 6. Найдіть та проаналізуйте діяльність 5 топ-менеджерів відомих ланцюгових готелів.

Завдання 7. Етикет ділового спілкування. Ситуації: телефонна розмова. Діловий прийом у кабінеті. Вітання колег, клієнтів.

Динаміку інтересів студентів до індивідуального стилю діяльності при використанні інтерактивних завдань за результатами контрольного експерименту наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Динаміка інтересу студентів до індивідуального стилю діяльності

Показники наявності інтересу	Число студентів %			
	Контрольна група		Експериментальна група	
	Оцінка	Самооцінка	Оцінка	Самооцінка
Постійно цікавляться	28,6	25	44,4	44,4
Іноді цікавляться	28,6	32,1	44,4	18,2
Майже не цікавляться	25,1	25,1	11,1	7,4
Не цікавляться	17,8	17,8	–	–

За відображеними у таблиці 2 результатами зрозуміло, що 44,4% студентів експериментальної групи потребують постійного оновлення предметних знань. Рівень самооцінки у студентів цієї групи значно вищий (44,4%), аніж у студентів контрольної групи (25%). Серед студентів IV курсу експериментальної групи немає байдужих до індивідуального стилю діяльності, але є ті, хто майже не цікавляться (11,1%) нею, на відміну від магістрів контрольної групи: не цікавляться новими знаннями та мають низьку самооцінку 17,8% респондентів контрольної групи. Під час нашого дослідження була виявлена позитивна динаміка підвищення інтересу до індивідуального стилю діяльності, самостійності виконання комунікативних завдань, проектів, завдань самостійної роботи підвищення рівня активності та якості знань.

Порівнюючи результати контрольного анкетування, ми можемо сказати, що рівень сформованості індивідуально стилю діяльності студентів Криворізького державного педагогічного університету значно зріс. Під час формувального експерименту було проведено ряд спостережень із метою визначення рівня сформованості всіх компонентів індивідуального стилю професійної діяльності за такими показниками: комунікативна активність, здатність створювати мовленнєву ситуацію стратегію спілкування, вміння обмінюватись інформацією, уподібнення себе співрозмовнику, розуміння

співрозмовника ініціативність, розчарування, цілеспрямованість. На спеціальності професійна освіта (сфера обслуговування) у студентів з високим рівнем сформованості індивідуального стилю професійної діяльності зростає з 15% до 30%. Кількість студентів з достатнім рівнем сформованості індивідуального стилю професійної діяльності підвищився: 23%-34%. Кількість студентів з середнім рівнем сформованості значно знизилась: з 41% до 30%, а кількість студентів з початковим рівнем – знизилась від 21% до 8%.

Висновок. З'ясовано, що у студентів сформовано середній і достатній рівень індивідуального стилю професійної діяльності, тобто це дало нам змогу стверджувати про необхідність впровадження в навчальний процес інтерактивних технологій. Визначено, що індивідуальний стиль діяльності розглядається як інтегративне утворення, яке включає в себе: імідж викладача, стиль педагогічного спілкування, професіоналізм, педагогічна взаємодія, що сприяє до найкращого здійснення педагогічної діяльності. Перетворення особистості майбутнього фахівця через систему професійно спрямованих завдань та ставлення до суспільно-соціальних цінностей обраної професії. Також для підвищення індивідуального стилю професійної діяльності студента при вивченні даної дисципліни потрібно використовувати мультимедійні технології. Мультимедійні технології можуть бути використані на всіх необхідних рівнях пред'явлення навчального змісту, формування й розвитку професійних знань: їх сприйняття, спостереження, теоретичного й практичного опрацювання.

Подальшу роботу вбачаємо у розробці проєктних технологій на заняттях зі сфери обслуговування.

ЛІТЕРАТУРА

- Адлер А. (1997) Наука жити. Комплекс неповноцінності та комплекс переваги. Київ :Port-Royal, 400 с. Adler A. (1997) Science of living. Inferiority complex and superiority complex. Kyiv: Port-Royal, 400 p.
- Мерлін В. Індивід, особистість, індивідуальність <https://sites.google.com/site/greatbring/stati/v-s-merlin-individ-licnost-individualnost> Merlin V. Individual, personality, individuality
- Стандарт фахової передвищої освіти освітньо-професійного ступеня фаховий молодший бакалавр, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Затверджено і введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 25.01.2022 р. № 58. Standard of professional pre-higher education of educational-professional degree professional junior bachelor, field of knowledge 01 Education/Pedagogy, specialty 015 Professional education (by specialization).

Approved and put into effect by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated January 25, 2022 No. 58.

- Пісна Т., Савченко Л.(2018) Індивідуальний стиль педагогічної діяльності як педагогічна проблема: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», С. 47-52. Pisna T., Savchenko L. (2018) Individual style of pedagogical activity as a pedagogical problem: coll. materials of the International science and practice conf. Vinnytsia: Nilan-LTD LLC, pp. 47-52.
- Теплов Б. Типологічні властивості нервової системи та їхнє значення для психології <https://psylist.net/hrestomati/teplov2.htm> Teplov B. Typological properties of the nervous system and their significance for psychology
- Шама І. П.(2017) Неперервність процесу формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів в умовах трирівневої системи вищої освіти в Україні. Педагогічні науки. Херсон. № 77. С. 187-191. Shama I.P. (2017) Continuity of the process of forming the individual style of professional activity of future teachers in the conditions of the three-level system of higher education in Ukraine. Pedagogical sciences. Kherson. No. 77. P. 187-191.

SUMMARY

Safian Karyna, Tsys Oleh, Serohina Iryna. Formation of the individual activity style of the service teacher in the process of professional training

The article examines the issue of forming an individual style of activity of a service teacher in the process of professional training. Rapid changes in social, economic, and educational policy require modernization and optimization of the system of professional training of pedagogical staff, approximation of Ukrainian education standards to European ones. The formation of an individual style of activity is an important task of professional education, as it is closely related to the development of professional abilities, communication skills, and image. The concepts of "individual style" and "service teacher" are defined. The implementation of interactive technologies conducive to the formation of the individual style of a service teacher in the educational process of a pedagogical university is shown.

The individual style of activity is considered as an integrated system, it includes: means, techniques, skills, methods, ways of performing this or that activity.

Key words: individual style, professional training, activity style, service area, future teacher, image, education seeker, interactive technologies.